

Waldemar Czerniawski, Anna Górszczyk, Ryszard Rutkowski

WODNICHA MARCOWA *HYGROPHORUS MARZUOLUS* – NOWY GATUNEK W MYKOBIOCIE POLSKI

Hygrophorus marzuolus – new species in Poland's mycobiota

Wodnicza marcowa *Hygrophorus marzuolus* (Fr.) Bres. (syn. *Agaricus marzuolus* Fr., *Clitocybe marzuolus* (Fr.) Sacc.) jest przedstawicielem grzybów podstawkowych *Basidiomycota*, klasy pieczarniaków *Agaricomycetes*, rzędu pieczarkowców *Agaricales* i rodziny wodnichowatych *Hygrophoraceae*. Grzyb ten występuje w Europie, Azji, Afryce i Ameryce Północnej (Gumińska 1997). W naszej części Europy jest bardzo rzadki. W wielu krajach Europy znajduje się na czerwonych listach, m.in. w Czechach (Holec i Beran 2006), Słowacji (Lizoń 2001), Niemczech (Dämmrich et al. 2016), Austrii (Dämon i Krisai-Greilhuber 2017) oraz w Macedonii (Karađelev i Rusevska 2013). W Polsce nie jest ujęty na liście krytycznej (Wojewoda 2003), ani w późniejszej opublikowanych pracach (Kujawa 2019).

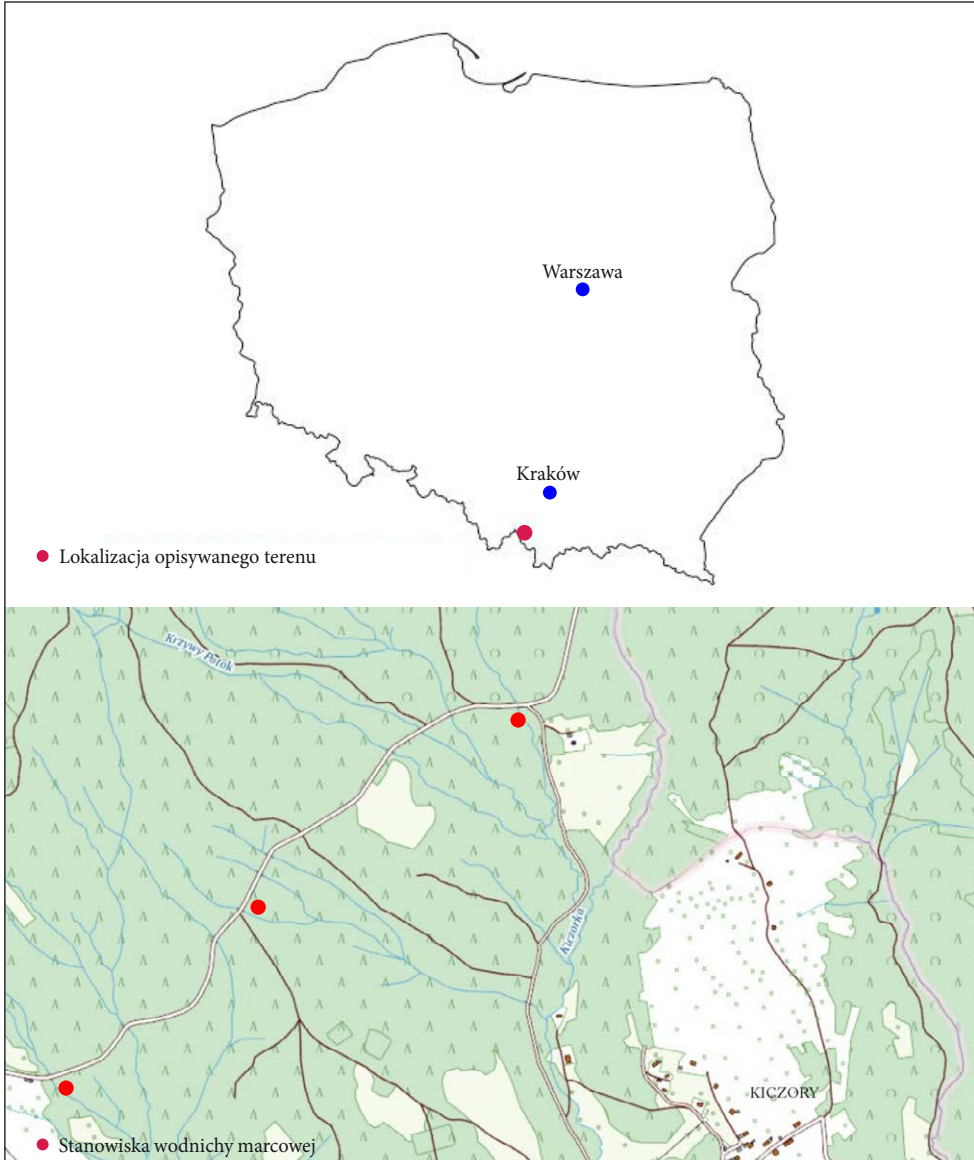
Owocniki wodniczy marcowej pojawiają się wczesną wiosną, często przed całkowitym stopnieniem pokrywy śnieżnej (Gumińska 1997). *Hygrophorus marzuolus* jest gatunkiem mykoryzowym, rośnie najczęściej w symbiozie z jodłą pospolitą *Abies alba* Mill. oraz nieco rzadziej ze świerkiem pospolitym *Picea abies* (L.) H. Karst i sosną zwyczajną *Pinus sylvestris* L. (Gumińska 1997). Wodnicza ta, opisana m.in. przez Gumińską (1997) oraz Breitenbacha i Kränzlina (1991) tworzy owocniki bardzo masywne (fot. 1). Początkowo ich rozwój przebiega pod powierzchnią gleby (fot. 2), z wiekiem wyrastają podnosząc ściółkę i tworząc z niej charakterystyczny wzgórek, z którego kapelusze wodniczy wysuwają się na zewnątrz. Kapelusze osiąga rozmiar 4-12 cm, u młodych owocników jest półkulisty, a u starszych spłaszczony na szczycie. Kapelusze są zazwyczaj nieregularne, popękane na brzegach, pokryte gładką, początkowo białawą skórką, która z wiekiem staje się szarawa do popielatej i często z ciemniejszymi plamkami (fot. 3). Trzon gruby, do 3 cm średnicy, walcowaty, suchy, czasami wygięty, pełny. Mięsz jest biały, pod skórką kapelusza szarawy, smak łagodny. Blaszki początkowo białe, u starszych owocników stają się szarawe, grube, rzadkie, słabo zbiegające na trzon (fot. 4). Zarodniki elipsoidalne 6,5–8,5×4,5–5 μm, gładkie. Cystyd brak. Cechy owocników opisane w oparciu o monografię tego rodzaju (Gumińska 1997) zgadzały się z cechami owocników zebranych na polskich stanowiskach opisanych poniżej. Ze względu na wczesny okres tworzenia owocników (wiosna), siedlisko i charakterystyczny, masywny kształt, wodnicza marcowa jest łatwa w identyfikacji na podstawie cech makroskopowych.

W roku 2017 stwierdzono w Polsce wodniczę marcową w trzech oddziałach leśnych w okolicach miejscowości Kiczory (ryc. 1). Identyfikacji dokonano na podstawie cech makroskopowych oraz mikroskopowych. Zebrane owocniki, zasuszono i przechowywane są w prywatnym zielniku Waldemara Czerniawskiego oraz w Stacji IŚRiL PAN w Turwi.

Stanowiska wodniczy marcowej:

Kiczory, 3 km NW, gm. Lipnica Wielka, woj. małopolskie, w masywie Babiej Góry poza terenem parku narodowego, ATOPL DG-27, Nadl. Nowy Targ, leśn. Stańcowa, przy drodze leśnej prowadzącej do drogi łączącej Lipnicę Wielką i Zubrzycę (tzw. Rajsztąg).

1. Oddział 250c, 07.05.2017. Trzy owocniki (leg. A. Górszczyk, det. A. Górszczyk, R. Rutkowski) wyrastały w lesie jodłowo-świerkowym, z pojedynczymi drzewami liściastymi.

Ryc. 1. Mapa okolic Kiczor z uwzględnieniem stanowisk wodniczy marcowej (na podstawie <http://mapy.geoportal.gov.pl>).

Fig. 1. Map of Kiczor town surroundings with stands of *Hygrophorus marzuolus* indicated (on a basis of <http://mapy.geoportal.gov.pl>).

Fot. 1. Owocniki wodnicky marcowej *Hygrophorus marzuolus* (fot. W. Czerniawski).
Photo 1. Fruiting bodies of *Hygrophorus marzuolus* (photo by W. Czerniawski).

Fot. 2. Rozwijający się w ściółce młody owocnik wodnicky marcowej *Hygrophorus marzuolus* (fot. W. Czerniawski).
Photo 2. Small fruiting body of *Hygrophorus marzuolus* developing in litter (photo by W. Czerniawski).

Fot. 3. Owocniki wodnicky marcowej *Hygrophorus marzuolus* (fot. W. Czerniawski).
Photo 3. Fruiting bodies of *Hygrophorus marzuolus* (photo by W. Czerniawski).

Fot. 4. Blaszkki owocnika wodnicky marcowej *Hygrophorus marzuolus* (fot. W. Czerniawski).
Photo 4. Lamellae of *Hygrophorus marzuolus* fruiting body (photo by W. Czerniawski).

2. Oddział 252a, 14.05.2017. Kilkadziesiąt owocników (leg. A. Górszczyk, W. Czerniawski i R. Rutkowski, det. A. Górszczyk, W. Czerniawski) w kilku grupach w różnych fazach rozwoju, w lesie jodłowo-świerkowym.

3. Oddział 254c, 14.05.2017. Kilkadziesiąt owocników (leg. A. Górszczyk, W. Czerniawski i R. Rutkowski, det. A. Górszczyk, W. Czerniawski) w kilku grupach w różnych fazach rozwoju, w lesie jodłowo-świerkowym.

Wymienione stanowiska *Hygrophorus marzuolus* mogą być zagrożone ze względu na prowadzenie w miejscu jej występowania gospodarki leśnej. Wykonywanie zabiegów gospodarczych może bezpośrednio niszczyć grzybnię i prowadzić do zaniku wodnicha marcowej. Ponieważ są to jedyne, znane obecnie stanowiska tego rzadkiego grzyba, powinny zostać zabezpieczone oraz monitorowane. Konieczne jest również poszukiwanie kolejnych stanowisk, szczególnie w obszarach leśnych położonych na wschód od pierwotnej lokalizacji, w okolicy Zubrzyicy Górnej oraz na północnych obrzeżach Babiogórskiego Parku Narodowego – w Zawoi. Są to miejsca o podobnym składzie gatunkowym drzewostanu (Ptaszycka-Jackowska 2005).

LITERATURA

- BREITENBACH J., KRÄNZLIN F. 1991. Fungi of Switzerland. A contribution to the knowledge of the fungal flora of Switzerland. Vol. 3. Boletes and agaric 1st part. Strobilomycetaceae and Boletaceae, Paxillaceae, Gomphidiaceae, Hygrophoraceae, Tricholomataceae, Polyporaceae (lamellate). Verlag Mykologia, Luzern
- DÄMON W., KRISAI-GREILHUBER I. 2017. Die Pilze Österreichs. Verzeichnis und Rote Liste 2016. Teil: Makromyketen. Österreichische Mykologische Gesellschaft, Wien.
- DÄMMRICH F., LOTZ-WINTER H., SCHMIDT M., PÄTZOLD W., OTTO P., SCHMITT J., SCHOLLER M., SCHURIG B., WINTERHOFF W., GMINDER A., HARDTKE H., HIRSCH G., KARASCH P., LÜDERITZ M., SCHMIDT-STOHN G., SIEPE K., TÄGLICH U., WÖLDECKE K. 2016. Rote Liste der Großpilze und vorläufige Gesamtartenliste der Ständer- und Schlauchpilze (Basidiomycota und Ascomycota) Deutschlands mit Ausnahme der Flechten und der phytoparasitischen Kleinpilze. In: MATZKE-HAJEK G., HOFBAUER N., LUDWIG G. (Eds.). Rote Liste gefährdeter Tiere, Pflanzen und Pilze Deutschlands. Bd.8: Pilze (Teil 1) Großpilze. Naturschutz und Biologische Vielfalt 70(8), Landwirtschaftsverlag Münster.
- GUMIŃSKA B. 1997. Wodnichowate (Hygrophoraceae). In: SKIRGIEŁŁO A. (Ed.). Flora Polska. Grzyby (Mycota). 26. Podstawczaki (Basidiomycetes). Polska Akademia Nauk., Instytut Botaniki im. W. Szafera, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Botaniki, Kraków.
- HOLEC J., BERAN M. (Eds.). 2006. Červený seznam hub (makromycetů) České republiky. Příroda, Praha, 24: 1-282.
- KARADELEV M., RUSEVSKA K. 2013. Contribution to Macedonian Red List of Fungi. Proceedings of the 4th Congress of Ecologists of Macedonia with International Participation, Ohrid, 12-15 October 2012. Macedonian Ecological Society, Special Issue 28, Skopje.
- KUJAWA A. 2019. Grzyby makroskopijne Polski w literaturze mykologicznej. In: SNOWARSKI M. Atlas grzybów Polski. Dostęp 29.03.2019. [<http://www.grzyby.pl/grzyby-makroskopijne-Polski-w-literaturze-mikologicznej.htm>].
- LIZOŇ P. 2001. Červený zoznam húb Slovenska. 3. Verzia (December 2001). In: BALÁŽ D., MARHOLD K., URBAN P. (Eds.). Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. Ochr. Prir. 20 (Supp.): 48-81.
- PTASZYCKA-JACKOWSKA D. 2005 Świat Babiej Góry, Babiogórski Park Narodowy, Drukarnia i Wydawnictwo „Grafikon”, Zawoja.
- WOJEWODA W. 2003. Checklist of Polish larger Basidiomycetes. In: MIREK Z. (Ed.). Biodiversity of Poland. Vol. 7. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

Summary

Hygrophorus marzuolus occurs in Europe, Africa, Asia and North America. It is a rare species in the northern Europe. Appears in early spring, often before the snow cover disappear. It is a mycorrhizal species, most often growing in symbiosis with fir *Albies alba* Mill. and with spruce *Picea abies* (L.) H. Karst and pine *Pinus sylvestris* L. For the first time, its stands have been found in Poland in three forest compartments near Kiczory (Lipnica Wielka municipality, Lesser Poland), near borders of Babiogórski National Park.

Adresy autorów:

Waldemar Czerniawski
32-050 Skawina, ul. Tyniecka 28
email: wac@poczta.onet.pl

Ryszard Rutkowski
ul. Wspólna 194
34-331 Świnna

Anna Górszczyk
32-640 Zator
email: agorszczyk@tlen.pl

Edyta Buczyńska, Paweł Buczyński

NOWE STANOWISKO SZCZEŻUI CHIŃSKIEJ *SINANODONTA WOODIANA* (LEA) (MOLLUSCA: BIVALVIA) W POLSCE WSCHODNIEJ

New site of Chinese pond mussel *Sinanodonta woodiana* (Lea) (Mollusca: Bivalvia) in Eastern Poland

Szczeżuja chińska *Sinanodonta woodiana* (Lea) to w Europie gatunek inwazyjny – zawleczony w latach 60. XX w. z narybkiem tołpyg *Hypophthalmichthys* spp. i amura białego *Ctenopharyngodon idella* (Val.) pochodzący z dorzeczy Jangcy i Amuru w Azji. Rozprzestrzeniając się dalej dzięki zarybianiu różnych wód rybami karpiowatymi, występuje dziś na obszarze od Hiszpanii do Polski i Ukrainy oraz od Grecji do Szwecji. Do Polski trafił w latach 1980. z Węgier i długo występował na stanowiskach nielicznych i rozproszonych, głównie otrzymujących zrzuty wód podgrzanych (Kraszewski i Zdanowski 2012). Jednak ostatnio notuje się ją w coraz większej liczbie zbiorników z wodą niepodgrzaną, w tym też w wodach naturalnych (Urbańska i Andrzejewski 2019). Wyniki metaanalizy Spiry et al. (2016) wskazują na ekspansję gatunku w Polsce zachodniej, południowej i częściowo centralnej – czyli na obszarach o najwyższych temperaturach powietrza, co można wiązać z wymaganiami względem temperatury wody. Natomiast danych z północy i wschodu kraju jest wciąż mało i duże obszary wydają się wciąż nieziasiedlone.

Nowe stanowisko *S. woodiana* odkryto przy okazji badań odonatologicznych we wsi Przybysławice k. Garbowa, ok. 13 km na zachód od Lublina. Leży ono w Polsce środkowo-wschod-